

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 8 ΙΟΥΝΙΟΥ 2018 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ (4)**

ΚΕΙΜΕΝΟ

[Παιδεία και εκπαίδευση]

Παιδεία και εκπαίδευση είναι δύο όροι που συχνά πυκνά εναλλάσσονται, σάμπως να πρόκειται για συνώνυμα, με ταυτόσημο νόημα και στόχο· θεωρητικό και πρακτικό. Ως ρίζα και κορμός ενός πολύκλαδου δένδρου, η λέξη *παιδεία* (δυσμετάφραστη ή και αμετάφραστη στις ξένες γλώσσες) εμφανίζει εξελισσόμενο, σημασιολογικό και λειτουργικό εύρος και βάθος. Οι αρχές της ανιχνεύονται στον Αισχύλο και στον Σοφοκλή, δηλώνοντας κατ' αρχήν την τροφή και την ανατροφή ενός παιδιού, αλλά και την καλλιέργεια ενός δένδρου. Στον Πλάτωνα η λέξη σαφώς πλέον αναβαθμίζεται και αναδεικνύεται σε μέτρο γνώσης και αρετής, καλύπτοντας τελικώς τόσο την πλατωνική οντολογία όσο και την πλατωνική επιστήμη¹. Η ίδια λέξη θεωρείται στην ελληνική αρχαιότητα ενίοτε² συνώνυμη της νεαρής ηλικίας, ενώ σκοπίμως συνάπτεται κάποτε τόσο με την *παιδία* όσο και με την *παιδιά*· σημαίνοντας την παιδαριώδη φλυαρία και ανοησία αφενός, το *παίγνιο* (ως διασκέδαση ή ως φιλόσοφη μέθοδο) αφετέρου.

Πλησιέστερη ετυμολογικά και λειτουργικά προς την *παιδεία* αναγνωρίζεται η μεταγενέστερη εκπαίδευσις, παράγωγη του ρήματος *εκπαιδεύω*, το οποίο, όσο βλέπω στα λεξικά, εμφανίζεται πρώτη φορά στον πλατωνικό *Κρίτωνα*, με τη σημασία του *διδάσκω κάποιον κάτι ή εντυπώνω σε κάποιον κάτι με τη διδασκαλία*· αυτού του είδους η εκπαίδευση αφορά ενίοτε και την προσαρμοστική άσκηση ενός ζώου.

Ωστόσο, οι όροι *παιδεία* και *εκπαίδευση* δεν είναι ούτε ετυμολογικά και σημασιολογικά συνώνυμοι ούτε λειτουργικά ισοδύναμοι. Πράγμα που σημαίνει ότι η ευκαιριακή (μπορεί και σκόπιμη) εναλλαγή τους στη θεωρία και στην πράξη δημιουργεί σύγχυση εις βάρος και των δύο συντελεστών της κρίσιμης αυτής συζυγίας. Ζητούμενο **επομένως** παραμένει ο νηφαλιότερος έλεγχος, **προκειμένου** να διαφανούν τόσο τα κοινά όσο και τα διαφορετικά τους σημεία, που επιτρέπουν συγχρόνως τη σύγκριση και τη διάκρισή τους. **Που πάει να πει ότι:** *παιδεία* και *εκπαίδευση* βρίσκονται εξ ορισμού σε συμμαχική και συνάμα σε αντίπαλη σχέση. Κοινός τους παρονομαστής παραμένει η διαβαθμισμένη γνώση ως μάθηση, ασκημένη **κυρίως** εντός θεσμοθετημένων θυλάκων³ της πολιτείας, χωρίς να αποκλείεται και η ιδιωτική τους κηδεμονία, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις παίρνει τη μορφή ταξικής και οικονομικής υπεροχής.

Από εκεί και πέρα αρχίζουν προφανείς και λανθάνουσες διαφορές, οι οποίες, ανάλογα με τον χώρο και τον χρόνο, αυξομειώνονται, χωρίς όμως να καταργούνται. Οι διαφορές προκύπτουν από τη διαφορετική τους φύση και τον αποκλίνοντα προορισμό τους.

¹ Η θεωρία του Πλάτωνα για το ον και την επιστήμη.

² Ενίοτε: μερικές φορές.

³ Θεσμοθετημένοι θύλακες: εδώ, εννοούνται οι εκπαιδευτικοί θεσμοί.

Δηλαδή: Η παιδεία είναι περισσότερο μέθοδος· η εκπαίδευση κυρίως πράξη. Η παιδεία είναι (πρέπει να είναι, για να μην παραβαίνει τον εαυτό της) λειτουργία λίγο πολύ ελεύθερη. [...] Αντίθετα, η εκπαίδευση ελέγχεται εκ προθέσεως εντεταλμένη⁴. Η παιδεία είναι (οφείλει να είναι) προαιρετική· η εκπαίδευση θεωρείται, και σωστά, υποχρεωτική.

Δ. Ν. Μαρωνίτης, εφημερίδα «Το Βήμα της Κυριακής», 1/3/2009 και 8/3/2009 (το κείμενο προσαρμόστηκε για τον σκοπό της αξιολόγησης).

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, με βάση το κείμενο, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος**:

- α. Το περιεχόμενο του όρου «παιδεία» παραμένει αμετάβλητο στο πέρασμα του χρόνου.
- β. Η παιδεία στον Αισχύλο και τον Σοφοκλή αφορά αποκλειστικά στον άνθρωπο.
- γ. Η λέξη *παιδία* για τους αρχαίους Έλληνες σήμαινε την παιδαριώδη φλυαρία και ανοησία.
- δ. Η «παιδεία» και η «εκπαίδευση» είναι έννοιες εντελώς άσχετες μεταξύ τους.
- ε. Η εκπαίδευση λειτουργεί ως θεσμοθετημένη διαδικασία.

Μονάδες 10

B2. α) Να βρείτε έναν τρόπο ανάπτυξης της τελευταίας παραγράφου του κειμένου «**Από εκεί ... υποχρεωτική.**» (μονάδες 2) και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο (μονάδες 3).

Μονάδες 5

β) Να γράψετε ποια νοηματική σχέση εκφράζουν οι παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις (με έντονη γραφή στο κείμενο) στην τρίτη παράγραφο:

Ωστόσο
επομένως
προκειμένου
Που πάει να πει ότι
κυρίως

Μονάδες 5

⁴ Δηλαδή, η εκπαίδευση διαπιστώνεται ότι έχει καθορισμένη αποστολή.

B3. α) Να ξαναγράψετε τις ακόλουθες προτάσεις/περιόδους λόγου του κειμένου, αντικαθιστώντας καθεμιά από τις υπογραμμισμένες λέξεις με μία συνώνυμή της, χωρίς να αλλάζει το νόημα:

- Οι αρχές της ανιχνεύονται στον Αισχύλο και στον Σοφοκλή.
- Η ίδια λέξη [...] σκοπίμως συνάπτεται κάποτε τόσο με την παιδιά όσο και με την παιδιά.
- [...] το οποίο, όσο βλέπω στα λεξικά, εμφανίζεται πρώτη φορά στον πλατωνικό Κρίτωνα.
- [...] δημιουργεί σύγχυση εις βάρος και των δύο συντελεστών της κρίσιμης αυτής συζυγίας.
- Από εκεί και πέρα αρχίζουν προφανείς και λανθάνουσες διαφορές [...].

Μονάδες 5

β) Να αντικαταστήσετε καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις (υπογραμμισμένες στο κείμενο) με μία αντώνυμή της:

- αναβαθμίζεται (1η παράγραφος)
- μεταγενέστερη (2η παράγραφος)
- επιτρέπουν (3η παράγραφος)
- ιδιωτική (3η παράγραφος)
- διαφορές (4η παράγραφος)

Μονάδες 5

B4. Στην πρώτη παράγραφο του κειμένου «**Παιδεία ... αφετέρου**» κυριαρχεί η παθητική φωνή.

α) Να εντοπίσετε δύο ρήματα παθητικής φωνής σε αυτή την παράγραφο (μονάδες 2).

β) Να εξηγήσετε πώς λειτουργεί η παθητική φωνή στη διαμόρφωση του ύφους του κειμένου στη συγκεκριμένη παράγραφο (μονάδες 3).

Μονάδες 5

Γ1. Με αφορμή διάλογο που έχει ανοίξει στη σχολική κοινότητα σχετικά με τον μορφωτικό ρόλο του σχολείου στον 21^ο αιώνα, γράφετε ένα άρθρο (500-600 λέξεις) στη μαθητική εφημερίδα στο οποίο:

α) υποστηρίζετε την άποψη ότι το σχολείο οφείλει, παράλληλα με την εκπαιδευτική, να ασκεί και παιδευτική λειτουργία, και

β) προτείνετε, αιτιολογημένα, τρόπους με τους οποίους εκπαιδευτικοί και μαθητές/μαθήτριες μπορούν να συμβάλλουν στην ενίσχυση του παιδευτικού ρόλου του σχολείου.

Προσοχή: στο άρθρο να μην αναγράψετε το ονοματεπώνυμό σας.

Μονάδες 40

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά σας στοιχεία. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

**ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Ο συγγραφέας αναφέρεται στο συσχετισμό και -ενίοτε- τη σύγχυση ανάμεσα στους όρους «παιδεία» και «εκπαίδευση». Μέσα από μία ιστορική αναδρομή στην αρχαιότητα, παραθέτει διαφορετικούς ορισμούς της παιδείας, καταλήγοντας στο συναφή όρο της εκπαίδευσης που προσδιορίζεται ως διδασκαλία παιδιών, ενίοτε και ζώων. Στην πραγματικότητα οι όροι δε συμπίπτουν· παρουσιάζουν, ωστόσο, κοινά και διαφορετικά χαρακτηριστικά. Βασική ομοιότητα συνιστά η γνώση, παρεχόμενη τόσο από την πολιτεία όσο και από την ιδιωτική πρωτοβουλία, με στόχο τη μάθηση. Η ουσιώδης διαφορά τους έγκειται στο γεγονός ότι η παιδεία είναι μία μέθοδος ελεύθερη και προαιρετική, ενώ η εκπαίδευση συνιστά μία διαδικασία επιβεβλημένη και υποχρεωτική.

B1.

α. Λάθος

β. Λάθος

γ. Σωστό

δ. Λάθος

ε. Σωστό

B2. α) Ο συγγραφέας επιλέγει να αναπτύξει τις ιδέες του στην τελευταία παράγραφο του κειμένου με τη μέθοδο της σύγκρισης - αντίθεσης. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στις διαφορές της παιδείας και της εκπαίδευσης «Η παιδεία είναι περισσότερο μέθοδος· η εκπαίδευση κυρίως πράξη.» «Η παιδεία είναι λειτουργία λίγο πολύ ελεύθερη. Αντίθετα η εκπαίδευση ελέγχεται εκ προθέσεως εντεταγμένη.» «Η παιδεία είναι προαιρετική· η εκπαίδευση θεωρείται και σωστά υποχρεωτική.»

β) Ωστόσο → Αντίθεση

επομένως → Αποτέλεσμα - συμπέρασμα

προκειμένου → Σκοπός

Που πάει να πει ότι → Επεξήγηση

κυρίως → Έμφαση

B3.

α)

- Οι αρχές της εντοπίζονται στον Αισχύλο και στον Σοφοκλή.
- Η ίδια λέξη [...] σκοπίμως συσχετίζεται κάποτε τόσο με την παιδία όσο και με την παιδία.
- [...] το οποίο, όσο βλέπω στα λεξικά, παρουσιάζεται πρώτη φορά στον πλατωνικό Κρίτωνα.
- [...] δημιουργεί σύγχυση εις βάρος και των δύο παραγόντων της κρίσιμης αυτής συζυγίας.
- Από εκεί και πέρα αρχίζουν πρόδηλες και λανθάνουσες διαφορές [...].

β)

- αναβαθμίζεται ≠ υποβαθμίζεται
- μεταγενέστερη ≠ προγενέστερη
- επιτρέπουν ≠ αποτρέπουν
- ιδιωτική ≠ δημόσια
- διαφορές ≠ ομοιότητες

B4. α) «Εναλλάσσονται» και «ανιχνεύονται».

β) Η παθητική φωνή διαμορφώνει επίσημο, απρόσωπο και αντικειμενικό ύφος και εξαίρει την ενέργεια του ρήματος.

Γ1. ΤΙΤΛΟΣ: «Εκ ... παιδεία»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βαθύτερο ερέθισμα για το άρθρο που φιλοξενείται στις στήλες της μαθητικής μας εφημερίδας θα πρέπει να αναζητηθεί στο διάλογο που έχει ξεκινήσει η σχολική μας κοινότητα σχετικά με τον παιδευτικό και εκπαιδευτικό ρόλο του σύγχρονου σχολείου. Πιο συγκεκριμένα, η ανάλυση πρέπει να επικεντρωθεί στα εφόδια που παρέχει η εκπαίδευση αλλά και στο ρόλο των άμεσων συντελεστών της – εκπαιδευτικών και μαθητών.

ΚΥΡΙΟ ΘΕΜΑ

Α΄ ζητούμενο: Λειτουργία του σχολείου

Εκπαιδευτική: • Απόκτηση πολύπλευρης γνώσης.

- Καλλιέργεια νοητικών δυνάμεων (κρίση, μνήμη, αντίληψη, φαντασία, αφαιρετική ικανότητα).
- Αποκρυστάλλωση ιδεολογίας .
- Γλωσσομάθεια.
- Εξοικείωση με την τεχνολογία.
- Ειδική γνώση, κατάρτιση, επαγγελματικός προσανατολισμός.

Παιδευτική:

- Διαμόρφωση ηθικής προσωπικότητας (ειλικρίνεια, εντιμότητα, ανιδιοτέλεια, σεβασμός, συνέπεια), ηθική ελευθερία, ευθύνη.
- Ανάπτυξη συναισθημάτων και ευαισθησίας, ψυχικών δυνάμεων, σθένους και αγωνιστικότητας.
- Εσωτερίκευση κοινωνικών κανόνων, αρχών, αξιών, διαλλακτικότητα.
- Προτεραιότητα κοινωνικού συμφέροντος έναντι του ατομικού (αλτρουισμός).
- Καλλιέργεια φιλαλληλίας, άμιλλας, εθελοντισμού και αλληλεγγύης
- Δημοκρατικό φρόνημα, ενεργή συμμετοχή σε θεσμούς.
- Ενδιαφέρον για τα πολιτιστικά στοιχεία και την παράδοση.
- Καλλιέργεια εθνικής και όχι εθνικιστικής συνείδησης.
- Άρση των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων.

Β΄ ζητούμενο: : Χρειάζεται:

Εκπαιδευτικοί: • Να συνειδητοποιήσουν και να ενστερνιστούν την κοινωνική διάσταση

του λειτουργήματός τους.

- Να αποδεχτούν το δυναμικό χαρακτήρα του ρόλου τους και την αναγκαιότητα επιμόρφωσης και ανανέωσης των γνώσεών τους.
- Να εκδηλώνουν γνήσιο ενδιαφέρον όχι μόνο για το γνωστικό υπόβαθρο των μαθητών τους αλλά και την ηθικοποίηση, κοινωνικοποίηση και πολιτικοποίησή τους.
- Να διαλέγονται με τους μαθητές, να συνεργάζονται, να λειτουργούν ως καθοδηγητές και όχι ως αυθεντίες/μεταδότες γνώσεων σύμφωνα με τη βασική αρχή της παιδαγωγικής «να σε μάθω να μαθαίνεις».

Μαθητές: • Να συνειδητοποιήσουν την αξία του σχολείου ως βασικού φορέα

παιδείας και να αναγνωρίσουν την προσπάθεια των εκπαιδευτικών με στόχο τη δική τους πρόοδο και καλλιέργεια.

- Να είναι δεκτικοί στην απόκτηση γνώσεων αλλά στις υποδείξεις των εκπαιδευτικών για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του σχολείου, της αρμονικής συνύπαρξης και της προστασίας του χώρου.
- Να μην προσεγγίζουν τη γνώση χρησιμοθηρικά, να επιδιώκουν την καλλιτεχνική και αθλητική εκπαίδευση και να μην απαξιώνουν την προσφορά του δημόσιου σχολείου.

- Να καταγγέλλουν περιπτώσεις ενδοσχολικής βίας και να συνδράμουν συμμαθητές που αντιμετωπίζουν μαθησιακά προβλήματα.
- Να αλληλεπιδρούν με τους εκπαιδευτικούς και να κατανοούν το ουσιαστικό ενδιαφέρον αυτών για την εξέλιξή τους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η εκπαίδευση αποτελεί αναντίλεκτα έναν από τους βασικότερους φορείς παιδείας. Θέτει τα θεμέλια για τη δημιουργία υγιών και σφαιρικών προσωπικοτήτων, για ανθρώπους καλλιεργημένους και ολοκληρωμένους. Στο πλαίσιο αυτό, απαιτείται η παροχή όχι μόνο γνώσεων αλλά και αξιών και προτύπων, αφού «Ο τελικός σκοπός της εκπαίδευσης είναι να μετατρέψει τους καθρέφτες σε παράθυρα.» Sydney J. Harris.